

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Ds R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Ds D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Ds H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Batavia; D. Stroot, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa., U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen
Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes

Postrekening Nummer 406040 ten name van
BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES
Telefoon 2424

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling
Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar
Advertentie: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent

INHOUD: Hoofdartikel: De betekenis van de vrijmaking voor theologie en leven, 6. — Uit de Schrift: De kerk in de waarheid gebedigd (Joh. 17:17-19), 2. — Kerkelijk leven: Verheerlijking van de vrijmaking?, 1. — Ware of valsche synagoge. — Polemieken van een gelijkgescha-

kelde. — „Bewerken“. — Wonder en raadsel. — Opv. en Ond.: Ouders, Uw kinderen! — Gezinsleven. — Pol. en Soc. leven: Sociale slavernij als vrucht van het revolutionaire vrijheidsbeginsel, 2 slot. — Groninger Brieven. — Gedicht. — Perschoon. — Kerknieuws.

reinen, een funeste tweedeling des levens, die in de praktijk bij menig antirevolutionair overheidspersoon dan ook te zien is geweest. Vurig en ijverig in de politiek en in de waarneming van hun overheidsambt, bleken zij in de Kerk vaak libertijnsgesind en nauwelijks meelevend. Geen wonder, wanneer men leeft uit een conceptie, die zoozeer het leven in Kerk en Staat weet te splitsen.

Deze gedachtegang gaat uiteraard ook klemmen in het a.r. program van beginselen. Meermalen wordt in dit program van God gesproken. In art. 2 wordt gezegd, dat de partij alleen in God de bron vindt van het soevereine gezag; in art. 4 zegt het program, dat de Overheid als dienaresse Gods, gehouden is tot verheerlijking van Gods Naam; en artikel 5 zegt, dat de partij belijdt, dat de Overheid regeert bij de gratia Gods. Maar juist hetgeen wij boven van Kuiper, den geestelijken vader van dit program, citeerden, stelt ons niet gerust als wij nu vragen: welke God wordt hier bedoeld en hoe is deze God te kennen? Nóch de toelichting, welke Kuiper zelf op dit program heeft gegeven, nóch de latere commentatoren, geven blijk hier iets anders te bedoelen dan den God der gemeene gratie.

Daar bedoel ik dit mede. Het is niet voldoende te belijden dat de Overheid Gods dienaresse is of dat zij regeert bij de gratia Gods, als niet tegelijk beleden wordt, wie die God is en waar Hij Zich openbaart en juist op dat punt laat het program ons in het onzekere. Dat is ook geen wonder. Kuiper heeft zelf uitdrukkelijk gezegd, dat dit program los moet zijn van eenige kerkelijke belijdenis. Hij heeft in de groote Toelichting op dit program van 1879 een poging gedaan het hier beleden Godsgeloof nader te fundeeren en uit te werken. Daarbij kwam hij tot merkwaardige uitspraken. Zoo schrijft hij: „Maar — en dit schijnt men maar niet te willen verstaan — dit spreken op politiek gebied van „geloof“ heeft met onze confessie van de mysteriën der zaligheid niets ter wereld uitstaande, en is bedoeld als een zuiver staatkundig begrip“⁴¹⁾. Er is dus volgens Kuiper een politiek geloof, dat te scheiden is van het geloof, dat ge kerkelijk belijdt.

Maar geloof is nooit los te maken van openbaring. Het is altijd een openbaring gegrond geloof. Welnu, in Kuiper's politieke gedachtegang beantwoordt aan dit gemeene-gratie-geloof een gemeene-gratie-openbaring.

Op dit punt raakt uiteraard zijn gemeene-gratie-leer de z.g. „natuurlijke godskennis“. Dank zij de gemeene gratie is er in den mensch een mogelijkheid overgebleven God te kennen uit diens natuurlijke of algemeene openbaring buiten het geopenbaarde en geschrevene Woord om. Daarom heeft de Overheid haar godskennis dan ook te putten uit de algemeene openbaring en kan zij dat doen, dank zij de gemeene gratie. Zoo kan hij schrijven: „De Overheid staat alzoo buiten het terrein van den geopenbaarden godsdienst. Zij bezit qualitate qua wel de „natuurlijke godskennis“, maar niet rechtstreeks de „bovennatuurlijke“. Hij vervolgt: „Waaruit voortvloeit, dat zij tegenover de „bovennatuurlijke openbaring“ slechts plichten in negatieven zin heeft en alleen krachtens de „natuurlijke godskennis“ tot het nakomen van positieve verplichtingen gehouden is.“⁴²⁾

Dit voert hem tot verstrekkende uitspraken. Zoo meent hij zelfs, dat de partij haar beweren, dat er een God is, grondt „niet op de geopenbaarde, maar op de natuurlijke godskennis (de theologia naturalis), die

De betekenis van de vrijmaking voor theologie en leven (VI)

HOOFDARTIKEL

Daarom, wat tot nu toe theoretisch gefundeerd geweest is, krijgt thans zijn praktische toespitsing.

Het zou ons te ver voeren hier een uitvoerige tekening te geven van Kuiper's opvattingen over de verhouding van Kerk en Staat. Wij willen hier alleen aanwijzen in hoeverre zijn gemeene-gratie-leer op die tekening ingrijpt. Kuiper maakt het ons daarbij gemakkelijk. Tegen het slot van het derde deel geeft hij zelf in een aantal stellingen weer, wat hij van te voren in vele bladzijden heeft beschreven. Hij komt dan o.a. tot deze samenvatting: „Hoezeer beide instituten, zoo wel dat van de Kerk als van de Overheid, om der zonde wil ingesteld, en dus mechanisch van natuur zijn, zoo verschillen toch beide principieel hierin, dat de Overheid een instituut is van de Gemeene Gratie, de Kerk daarentegen een instituut van de Particuliere Genade“. Zijn conclusie daaruit is dan: „Dit nu brengt met zich, dat in de Gemeene Gratie al datgene gegeven moet zijn, wat voor het instituut der Overheid als onmisbaar vereischte gevorderd wordt; alsmede, dat de Christelijke religie wel ook voor de Overheid den wil Gods in de Gemeene Gratie verheldert, maar nooit aan de Overheid een soteriologisch karakter verleent; iets wat met den aard van haar instelling in strijd zou zijn.“³⁹⁾

In dit wat uitvoerig citaat vindt ge een scherpe tekening van wat Kuiper op dit punt wil. Kerk en Overheid zijn twee instituten naast elkaar, die beide opkomen uit een principieel verschillende wortel: de één uit de algemeene, de ander uit de particuliere genade. Voorts vindt de Overheid in de gemeene gratie al datgene, wat voor het instituut als onmisbaar vereischte gevorderd wordt.

Uit het goddelijke Wezen vloeien twee genadestroomden, zagen we reeds. Welnu, Overheid en Kerk komen, ook in een land, waar de Schrift bekend is, in het licht van die twee verschillende stroomden te staan: de Kerk in het helder licht der particuliere genade, de Overheid in het schemerlicht der gemeene gratie.

Dit heeft verstrekkende consequenties voor het leven. Men denke zich maar eens in, wat dit betekent voor die belijders van Jezus Christus, die tot het overheidsambt geroepen worden. In welk licht staan zij nu bij hun ambtsbediening? Als kerklied staan ze in de stroom der particuliere genade. Maar als overheidspersoon komen zij niet verder dan het schemerlicht der gemeene gratie. Want Kuiper zegt nadrukkelijk, dat in de gemeene gratie metterdaad al datgene gegeven moet zijn, wat voor het instituut der Overheid als onmisbaar vereischte gevorderd wordt. Ja, zelfs waagt hij zich aan de uitspraak, dat wanneer men de Overheid het zuiverst wil gadeslaan, wij bij

de heidenen pas een zuiver beeld krijgen van hetgeen de Overheid eigenlijk is.⁴⁰⁾

Wel poneert hij ook, dat de Christelijke religie het inzicht van de Overheden kan verhelderen, maar in beginsel is zij voor een rechte uitoefening van het Overheidsambt niet noodzakelijk.

Hier raken wij één van de kernpunten van de gansche conceptie. Het is dus mogelijk, één van de gewichtigste ambten, waartoe God menschen roepen kan om Hem op aarde te representeren, te stellen buiten de macht en de zeggenschap van Gods eigen Woord. Al sprak Calvijn over de Overheid als één van de uitwendige middelen, waardoor God ons tot zaligheid wil leiden, „al hoewel dit stuk en deel schijnt vreemd en verscheyden te zijn van de gheestelike Leere des geloofs, dewelcke ick angenomen hebbe te verhandelen, soo sal nochtans het vervolg toonen dat ick 't selve met recht daer bij voege, jae dat ick door de noodt ghedrongen worde dat te doen“ (Boek 4, opt 20 vert. Corsmannus) toch heeft Kuiper hier in beginsel de Overheid geseculariseerd en losgemaakt van de geopenbaarde wet des H E E R E N. Zeker, zijdelings kan in een christenland het Woord er nog bij komen en verhelderend op de gemeene-gratie-beseffen inwerken, in wezen is dat Woord weggenomen van de centrale plaats, waarop God het in het menschenleven heeft gesteld.

Er loopt hier een merkwaardige parallel in het denken van Kuiper met zijn leer aangaande de wedergeboorte en de grondtrekken van zijn denken verloozenen zich ook hier niet.

Men weet, hoe ook in zijn leer aangaande de wedergeboorte het Woord is weggenomen van de centrale plaats, die het volgens Schrift en belijdenis heeft. De wedergeboorte wordt immers door Kuiper geacht onmiddellijk, buiten het gepredikte Woord om, te geschieden.

Het Woord verricht bij de wedergeboorte geen moeder-, maar slechts bakediensden, om een woordspeling van Prof. Schilder te gebruiken. Pas als de Geest onmiddellijk de wedergeboorte gewerkt heeft, komt het verkondigde Woord in actie om het zaad der wedergeboorte, dat in het hart gelegd is, verder te bearbeiten en te doen ontplooiën. Het vervult dan de functie, die regen en zonneschijn hebben bij het reeds in de akker gelegde zaad. Uit de kiem der wedergeboorte wekt het Woord geloof en bekeering.

Welnu, ge ziet een soortgelijken gang van zaken bij de Overheid. Zijdelings mag en kan het Woord der Schriften verhelderend inwerken op de Overheid. Maar in wezen is door de gemeene gratie aan de Overheden reeds het licht gegeven, dat zij voor hun ambt behoeven. Het geopenbaarde Woord verhuist naar de tweede plaats. En nogmaals, welk een conflict geeft dat in het leven van iemand, die geroepen is tot dit ambt en die Christus ook in dat ambt belijden wil. Héél deze opzet bewerkt een leven op twee ter-

³⁹⁾ G. Gratie, III, pag. 285.

⁴⁰⁾ Bij ds Joh. Francke. Referatenbundel Congres van Gereformeerden, pag. 139.

⁴¹⁾ In Ons Program (grootte editie 1879), pag. 147.

⁴²⁾ In Ons Program (grootte editie 1879), pag. 193/194.